

OXFAM Novib

Aan Kamercommissies Defensie en Buitenlandse Zaken

Betreft Initiatiefnota wapenexportbeleid

01 april 2021

Geacht Kamerlid,

Onderstaande organisaties hebben grote zorgen over de ‘*Initiatiefnota over een gelijk speelveld bij exportvergunningen voor de Europese defensie-industrie*’, die de Kamerleden Bosman (VVD) en Van Helvert (CDA) op 5 maart jl. indienden. De voorstellen in de nota zetten de deur wijd open voor wapenexporten naar ongewenste bestemmingen en kunnen leiden tot een de facto einde van het Nederlandse wapenexportbeleid.

De regering stelde onlangs in haar inbreng in het Schriftelijk Overleg wapenexportbeleid dat het “*doel van het Nederlandse wapenexportbeleid is om te voorkomen dat militaire goederen op een ongewenste wijze worden ingezet, zoals bij schendingen van mensenrechten, schendingen van humanitair oorlogsrecht, interne repressie of territoriale agressie.*” Hoewel wij van mening zijn dat dit beleid nog wel wat aanscherping kan gebruiken, delen wij de grondslag ervan.

Zeggenschap over Nederlandse wapenexport

De voorstellen in de nota komen neer op het opgeven van zeggenschap over Nederlandse wapenexport als de productie plaatsvindt in een samenwerking onder het Europees Defensiefonds, of als sprake is van levering van onderdelen die minder dan 20% vormen van het totale wapensysteem. Aangezien dit laatste geldt voor gemiddeld 80% van de Nederlandse wapenexport, betekent dit dat Nederland voor een zeer groot deel van de wapenexport de verantwoordelijkheid uit handen zou geven. Dit zou in lijn zijn met de Verklaring van Toulouse die Duitsland en Frankrijk naar buiten brachten na onenigheid tussen deze landen over de Franse wens om gezamenlijk geproduceerde militaire goederen te leveren aan Saoedi-Arabië.

Het volgen van deze lijn zou betekenen dat Nederlandse wapenonderdelen zonder Nederlandse controle terecht kunnen komen bij landen in oorlog, landen met interne conflicten en bij autoritaire regimes en notoire mensenrechtenschenders. Dit is een reële zorg omdat de meeste andere EU-landen de EU-wapenexportcriteria soepeler toepassen dan Nederland doet. De afgelopen tien jaar was Saoedi-Arabië, waar Nederland zelf geen wapens aan wil leveren, de grootste afnemer van Europese wapens. Ook naar de Verenigde Arabische Emiraten en Turkije gingen vanuit Europa voor miljarden euro's aan wapens.

Economie en mensenrechten

De redenen die de opstellers van de nota geven voor het verregaand afschaffen van het Nederlands wapenexportbeleid zijn de belangen van de wapenindustrie en de Nederlandse leidende rol in het veiligheidsbeleid. De suggestie in de nota dat de Nederlandse werkgelegenheid en kenniseconomie schade oploopt door minder defensieorders houdt geen stand. De aard van de Nederlandse grotendeels

hoogtechnologische defensieproductie betekent dat er eerder een tekort is aan menskracht op dit terrein. Een groei van werkgelegenheid bij de defensie-industrie zal leiden tot het wegtrekken van hoogopgeleid personeel bij civiele productie, zo concludeerden de militaire economen De Bakker en Beeres een paar jaar geleden in de Militaire Spectator.¹

Ook het aantal vergunningen dat jaarlijks wordt geweigerd is minimaal: dat zijn er gemiddeld twintig op een totaal van ruim 3400 per jaar en betreffen vrijwel altijd betrekkelijk kleine orders aan overduidelijk controversiële bestemmingen. Beleidswijzigingen en aanscherpingen vinden slechts af en toe plaats naar aanleiding van dramatische verslechtingen van de internationale veiligheid. Dit zagen we in 2011 met de ‘Arabische lente’, een paar jaar later in reactie op schendingen van het internationaal recht door de Saoedi/Emirati-geleide coalitie in Jemen, en na het Turkse optreden in Syrië.

Geen ‘race to the bottom’

Begin december stelde de Franse president Macron dat de slechte mensenrechtensituatie in Egypte wapenleveringen niet in de weg mag staan. Volgens hem dienen zorgen met betrekking tot mensenrechten een ondergeschikte rol te spelen ten opzichte van samenwerking met Egypte in terrorismebestrijding en het versterken van de Egyptische militaire capaciteiten daartoe.² Het Nederlandse wapenexportbeleid van de afgelopen decennia is terecht veel kritischer.

Het streven naar een gezamenlijk Europees veiligheidsbeleid mag niet leiden tot een ‘race to the bottom’ van het wapenexportbeleid, waarbij de hele EU het beleid gaat volgen van de minst strikt controlerende landen. De huidige Nederlandse inzet om andere landen tot een striktere toepassing te bewegen draagt naar onze overtuiging bij aan een stabielere, veiliger wereld en vloeit ook voort uit een juridisch-ethische plicht ten aanzien van het door Nederland (en alle andere EU landen) geratificeerde Wapenhandelsverdrag.

Gezien de timing van de initiatiefnota – vlak voor de verkiezingen – lijkt de inzet te zijn het voorstel mee te nemen in de onderhandelingen voor een toekomstig regeerakkoord. Wij verzoeken u gezien bovenstaande overwegingen hier niet mee in te stemmen en deze voorstellen geen beslag te laten krijgen in een toekomstig regeerakkoord. Wij zullen een gelijkkluidende brief sturen aan de informateur(s).

Hoogachtend,

¹ Bakker, de Dr.E.J, Beere prof. dr. R.J.M. Militaire productie en Neerlands welvaren De relatie tussen economie, militaire industrie en kennisinstellingen. Militaire Spectator 12, 2016 pp 480-491

² Euractiv with Reuters. Macron says France will sell arms to Egypt irrespective of rights. 8 December 2020